

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НА ПАТОТ КОН ПОЛНОПРАВНО
ЧЛЕНСТВО ВО НАТО И ОСТВАРЕНАТА
КООРДИНАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНО НИВО**

Вовед

Република Македонија ја темели својата национална безбедносна политика врз сопствените можности и притоа своите погледи ги насочува кон пошироките европски безбедносни организации, пред сè кон НАТО.

Одбраната на суверенитетот и територијалниот интегритет, како и стабилноста и безбедноста на регионот имаат фундаментално значење за нашите национални интереси.

Република Македонија настојува да биде примена како полноправна членка на НАТО. Ваквата ориентација е повеќе од јасна, бидејќи Македонија е мала држава, со скромни и ограничени потенцијали, а се наоѓа во средиштето на Балканот, кој е полн со неизвесности и голем број контроверзи.

Патот кон зачленувањето во НАТО е долготраен и макотрпен, со оглед на спротивставувањето на некои од државите кои тешко можат да се помират со постоењето на Република Македонија како самостојна и суверена држава.¹

Секако дека приемот во НАТО бара исполнување на определени критериуми кои е потребно да бидат во насока на определена доградба на сегашниот одбранбен систем и постигнување повисок степен на кооперативност и компатибилност со одбранбените системи на земјите членки на НАТО.²

¹ Пошироко види: Т. Гоцевски, *Современи тренденци во одбраната*, Македонска ризница, Куманово, 1997, 254.

² Исто, 253.

Со приемот во Партнерството за мир, Македонија го направи првиот чекор што води кон нашата интеграција во оваа структура.

Република Македонија и НАТО

Критериумите за приклучување во НАТО во правна смисла се недвосмислено утврдени во десеттиот член на Северноатлантската спогодба. Според него, поканетата држава мора да биде од Европа и треба да биде способна да ги спроведува начелата од спогодбата и да придонесува кон безбедноста на северноатлантското подрачје.

Од првиот ден на независноста, Република Македонија цврсто се определи нејзината надворешна и безбедносна политика да ја темели во две насоки, и тоа:

- подготвеност за соработка со соседите и
- интегрирање во системите за колективна безбедност и одбрана, со нагласени и јасни чекори за членство во НАТО и продлабочување на пријателството со САД.

Република Македонија, и покрај многуте постигања во досегашниот процес на транзиција, се соочува со голем број проблеми кои го попречуваат нејзиното интегрирање во евроатлантските интеграции. Како најкарактеристични би ги потенцирале:

- актуелната состојба во Република Македонија и
- објективно конфликтната спротивставена природа на различните елементи на процесот на радикални општествено-политички и економски промени.

Во ова време на драматични промени во Европа и во светот, нашата држава неопходно е да соработува со нејзините партнери и пријатели за да може да придонесе во спречувањето разни нови видови ризици за безбедноста на Република Македонија и Југоисточна Европа, односно Европа во целост. Во таа насока Република Македонија се приклучи кон светските напори за спречување на глобалната закана во светот – тероризмот.

Република Македонија смета дека само НАТО претставува единствен гарант за стабилноста и безбедноста на Европа. Со постојната инфраструктура, тој може на ефикасен и брз начин да обезбеди стабилност, спречување конфликти, учество во зачувувањето и градењето на мирот во Европа.³

Во последниот период НАТО во нашата држава се ангажира преку асистирање во реформите на безбедносниот и на одбранбениот сектор преку своето присуство во Македонија. Исто така од нас се очекува да бидеме активен партнер во глобалната борба против тероризмот, а не само декларативен, но се бара и исполнување на обврските кои произлегуваат од нашата определба за членство во НАТО.

Нашата определба за членство во НАТО не значи и желба НАТО да ја брани територијата на Македонија. Напротив, тоа е желба на Македонија за рамноправно учество со другите членки на НАТО во развојот на демократијата и стабилноста на Европа.

Координација на активностите на национално ниво со цел побрзо интегрирање во НАТО

Со цел да се интензивираат напорите за побрза интеграција во евроатлантските структури, Република Македонија презеде низа конкретни чекори кои беа координирани на национално ниво. Повикувајќи се на Одлуката за зачленување во НАТО, донесена од страна на Собранието на Република Македонија на 23.12.1993 година, Република Македонија и конкретно почна да ги презема неопходните чекори за идно членство.

Соработката помеѓу Република Македонија и евроатлантските структури се одвива преку соодветните институции на државата и релевантните институции на Алијансата, како и преку заеднички формирани групи, кои имаат за цел поефикасна соработка помеѓу двете страни. Соработката се остварува преку следните механизми:

³ Исто, 6.

- Акционен план за членство (Membership Action Plan);
- Акционен план на Евроатлантскиот партнерски совет (Euro-Atlantic Partnership Council);
- Иницијативата на НАТО за Југоисточна Европа (ЈИЕ);
- Процес на планирање и преглед (Planning and Review Process);
- Индивидуална партнерска програма за соработка помеѓу Република Македонија и НАТО (Individual Partnership Programme).⁴

Акциониот план за членство (МАП) претставува прв чекор и основа за интензивирање на индивидуалниот дијалог во однос на прашањата за членство. Неговата цел е да ја зајакне цврстата определба за натамошно проширување преку покренување програма на активности што би им помогнала на земјите аспиранти во нивните подготовки за можно идно членство. Оваа програма нуди голем број активности кои ќе им помогнат на земјите аспиранти во нивните подготовки и донесувањето одлуки за идно членство. Одлуките се индивидуален акт на земјите аспиранти. Активното учество во механизмите на Партнерството за мир и во Евроатлантскиот партнерски совет останува од суштинска важност за земјите аспиранти кои својата иднина ја гледаат во нивното политичко и воено вклучување во работата на Алијансата. Во рамките на МАП се изготвува Годишната национална програма (ГНП), во која земјите најпрво ја дефинираат состојбата во земјата во сите области од општес-

⁴ Еден вид соработка се остварува и преку Процесот на министрите за одбрана во ЈИЕ (South-Eastern Defence Ministerial - SEDM), но во основа тука имаме регионален приод кој не овозможува директен пристап до НАТО. СЕДМ ги вклучува министрите за одбрана на пет земји партнери (Албанија, Бугарија, Република Македонија, Романија, Словенија) и четири земји членки на НАТО (САД, Грција, Италија, Турција). Вниманието во рамките на СЕДМ е насочено кон поттикнување на регионалните лидери на одбраната да соработуваат по многу прашања од областа на безбедноста и олеснување на подобрената интероперативност со силите на НАТО. Под покровителство на СЕДМ, во септември 1998 година на министерскиот состанок во Скопје, беа формирани Мултинационалните мировни сили за ЈИЕ (ММСЈИЕ). Сите СЕДМ земји се приклучија на ММСЈИЕ, освен САД и Словенија кои имаат статус на набљудувачи. ММСЈИЕ создава мултилатерална бригада „на повик“ (Бригада на југоисточна Европа или Бригада за ЈИЕ – (СЕЕБРИГ), која ќе биде ставена на располагање за можно распоредување со мандат на ООН или ОБСЕ или во операции за превенција на конфликти или други мировни операции за мирот предводени од НАТО или ЗЕУ.

твеното живеење. Тоа се пет области во рамките на кои МАП ги посочува прашањата кои би можеле да послужат како рамка при подготовките за идно членство. Тоа се:

- политички и економски прашања;
- прашања во однос на одбраната / армијата;
- прашања во однос на ресурсите;
- прашања во однос на безбедноста;
- правни прашања.

Во Годишната национална програма, земјите утврдуваат задачи и цели кои подлежат на временска ограниченост за нивно исполнување, поставена од самите земји аспиранти. Кога станува збор за Република Македонија и прашањата кои се однесуваат на одбраната, НАТО предлага да се поставуваат реални и остварливи задачи. Во ГНП се содржани информации за преземените чекори, како и активности за специфичните аспекти на подготовките за членство.

Процесот на изработка на ГНП во континуитет е следен од страна на НАТО, а во негови рамки се остваруваат и билатерални консултации со земји членки на НАТО.⁵ Република Македонија на крајот на годината ја предава ГНП, по што следи закажување состанок на Северноатлантскиот совет во форма 19 + 1.⁶

Во изработката на ГНП се вклучени сите релевантни министерства со што се остварува координација на национално ниво. Оваа соработка се остварува преку Работниот комитет за интеграција во колективните системи за одбрана, кој има задача да ги насочува и да ги координира активностите на релевантните ресори врзани за подготовките на Република Македонија за членство во НАТО.⁷ За таа цел Работниот комитет

⁵ Таков е примерот со Република Македонија која постојано врши консултации со Велика Британија и со САД.

⁶ На овој состанок учествуваат 19 земји членки на Северноатлантскиот совет плус Република Македонија.

⁷ Претседател на Работниот комитет е министерот за надворешни работи, негов заменик е министерот за одбрана, а членуваат заменици министри за внатрешни работи, одбрана, правда, надворешни работи, економија, финансии, образование и наука и Директорот на Националниот безбедносен авторитет на РМ во НАТО контекст.

формира и посебна работна група со задача да ја изготви Националната стратегија на Република Македонија за интеграција во НАТО, а релевантните министерства имаат обврска да формираат посебни оддели за соработка со колективните системи за одбрана.

Во функција на реализација на активностите врзани за имплементацијата на Акциониот план за членство востановени се соодветни експертски работни групи⁸, кои ја изготвуваат ГНП, ја следат состојбата во определените области и ја ажурираат.

Во рамките на Акциониот план за членство постои и механизам Клиринг хаус (Clearing House) кој во основа има задача да ја синхронизира билатералната помош на државите членки, со цел да не дојде до преклопување односно дуплирање на помошта која ѝ се дава на некоја држава.

Друг вид соработка Република Македонија остварува преку Евроатлантскиот партнерски совет (ЕАПС), во чии рамки се одржуваат средби на амбасадори, еднаш неделно, додека, пак, средби на министрите за надворешни работи и одбрана, како и шефовите на држави се остваруваат двапати годишно.⁹

Иницијативата на НАТО за Југоисточна Европа (ЈИЕ) е следен вид соработка. Нејзината цел е промовирање на регионалната соработка во ЈИЕ преку активностите под покровителство на ЕАПС, активно користење на ПзМ механизмите, преку форумот за консултации во об-

⁸ Вакви експертски работни групи формираат соодветните министерства кои имаат обврска да работат на секое од петте прашања од Акциониот план за членство.

⁹ На самитот во Прага во рамките на „Сеопфатниот извештај“ кој беше усвоен од учесниците на Самитот за работата на ЕАПС и ПзМ, се предложија одредени иновации кои се однесуваат: на зајакнување на политичките и безбедносните консултации меѓу сојузниците и партнерите, на понатамошното зајакнување на интероперативноста, на почитувањето на спецификите на партнерите итн. Во овој извештај клучни се двата документа кои се новина во соработката меѓу НАТО и партнерите. Тоа се: Акциониот план за борба против тероризмот и Индивидуалниот акционен партнерски план. Индивидуалниот акционен партнерски план е нов механизам кој треба да им овозможи на партнерите да ги договорат со НАТО целите кои сакаат да ги достигнат, содржината на соработката, како и механизмот за процена на остварениот напредок.

ласта на безбедноста и одбраната во ЈИЕ и најразлични програми за соработка во областа на безбедноста и одбраната помеѓу НАТО и секоја од земјите во регионот.

Како следен механизам во остварување на соработката помеѓу Република Македонија и НАТО претставува Процесот на планирање и преглед (ПАРП). Овој процес е инструментариум за мерење на степенот на интероперативност помеѓу земјите партнери и НАТО, односно земјите членки на НАТО. Степенот на интероперативност се мери согласно со степенот на исполнување на критериумите дефинирани во партнерски цели (ПЦ). Исполнувањето на критериумите дефинирани со ПЦ директно е условено со усвојувањето на одредени стандарди на НАТО.

Индивидуална партнерска програма за соработка помеѓу Република Македонија и НАТО (ИПП) претставува последен механизам од оваа соработка. Ние од службите на НАТО добиваме Работна програма на партнерите во која се понудени активностите на членките на НАТО кои треба да се одржат во следната година. Врз основа на неа ја изработуваме Индивидуалната партнерска програма, која содржи дел од предвидените активности на државите членки на НАТО за кои сметаме дека се приоритет за нашата држава.

Република Македонија има предност пред другите членки на НАТО затоа што има можност секојдневно да соработува со силите на НАТО што престојуваат во Република Македонија.

Правната рамка на односите на Република Македонија со НАТО се заснова на ПзМ СОФА договорот.¹⁰ Овој договор се состои само од неколку члена и практично претставува модалитет, преку кој се овозможува одредбите од НАТО СОФА договорот да се применуваат и врз земјите партнери (Лондон, 1951 година).¹¹

¹⁰ ПзМ СОФА договорот, Република Македонија го потпиша во 1996 година.

¹¹ Поради тоа што не се членки на НАТО, ПзМ земјите формално не можат да пристапуваат кон НАТО СОФА договорот. Затоа во ПзМ СОФА договорот стои одредба дека со самото пристапување кон овој договор врз земјите партнери ќе се применуваат одредбите од НАТО СОФА договорот, со тоа што секаде каде што стои „Сојузници“, ќе се однесува и на партнерите.

Во функција на натамошно доградување на правната рамка со НАТО, на 24 декември 1998 година е склучен Основниот договор меѓу Република Македонија и НАТО за дејствување на НАТО мисии во Македонија. Имајќи ја предвид консензуалната определба на Македонија за членство во НАТО и желбата за унапредување на соработката со Алијансата и на практично поле, Основниот договор е дизајниран како рамковен договор што го регулира статусот на сите идни мисии на НАТО во Република Македонија и како дополнителна разработка на модалитетите дадени во НАТО СОФА договорот. Овој договор во април 1999 година беше дополнет со 11 технички анекси¹², со чие донесување уште попродабочено се регулираат определени области, а во меѓувреме се формираат редица мешовити работни групи со релевантните ресори и се склучуваат низа други спогодби, главно од технички и од времен карактер. Основниот договор и Техничките анекси се дизајнирани така што претставуваат општа рамка („чадор договор“) за регулирање на статусот на сите идни мисии на НАТО во Република Македонија. Меѓутоа, за да имаат правно дејство, претходно треба да се склучи посебен договор за востановување на секоја одделна мисија.¹³

Процесот на соработка постојано тече и се унапредува. Во јануари 2001 година беше востановена Заедничка координативна група (“Joint Coordination Group“ - ЗКГ), која е составена од претставници на релевантните министерства во Република Македонија, од една страна, и од претставниците на НАТО/КФОР од друга. Оваа група беше замислена како форум за решавање на сите практични прашања и проблеми од дневната соработка на теренот.

¹² Техничките анекси ги регулираат: статусот на локалниот персонал, изземањето од плаќање данок и царина, воена полиција и заедничка соработка, униформите и оружјето, преминувањето на границата и движењето низ територијата на Република Македонија и др.

¹³ Во практиката, таков договор со НАТО беше склучен само еднаш (април 1999), т.н. КОМАРК договор, со кој се востанови присуството на Силите за брза интервенција на НАТО во Република Македонија (АРПЦ). Оттогаш наваму, практично, постои правен вакуум во договорната состојба со НАТО.

Во август 2001 година е склучена Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и НАТО во однос на воспоставувањето Штаб на „Наменските сили Жетва“, во септември 2001 година е склучена Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и НАТО за воспоставување Штаб на „Килибарна лисица“, а во декември 2002 година НАТО во Република Македонија има нова мисија позната како „Сојузничка хармонија“.

Од 31.03.2003 година наместо „Сојузничка хармонија“ во Република Македонија има нова мисија предводена од ЕУ позната како „Слога“. Со тоа ЕУ и формално ја презеде улогата на НАТО и во перспектива се очекува евросилите да прераснат во водечка европска одбранбена сила.

Со цел да се постигне поголема ефикасност, во моментот во Република Македонија постои координативна ќелија на НАТО (NC₃ – coordination, Command and Control Cell) која не е докрај регулирана, а работи во состав на АРМ при што остварува заедничка соработка. Координација се остварува преку мисијата на Република Македонија при НАТО; мисијата на Партнерската ќелија за соработка (Partnership Coordination Cell-PCC) во Монс што подразбира наши офицери сместени во командата на НАТО, учествуваат на состаноци кои имаат сличен карактер, како и мисијата при НАТО; понатаму секако дека одреден вид соработка се остварува преку Партнерскиот персонал (PSE) каде што наши старешини одат и работат во НАТО, односно извршуваат одредени должности кон НАТО. Значи оваа програма им овозможува на македонските старешини да стажираат на одредени должности во командите и штабовите на НАТО. Во рамките на Министерството за одбрана постои и НАТО Советодавен тим кој остварува тесна соработка со министерството и тој има советодавна улога.

Постојат и други инструменти, како што се мисијата на НАТО во РМ, Евроатлантскиот комитет за интеграција при Владата на РМ, Советот за соработка со НАТО при Министерството за одбрана и неколку

мешовити воено-политички работни тимови кои работат под ингеренции на Владата на РМ. Сите овие на свое ниво придонесуваат за подобра координација на тековните и на идните глобални активности меѓу РМ и НАТО.

Заклучок

За подобро остварување на соработката на соодветните органи, се наметнува потребата за формирање на еден орган кој исклучиво ќе се занимава со прашањата на координацијата која треба да го забрза процесот на придвижување на Македонија кон евроатлантските структури. Оттука, познати се голем број решенија во начинот како тоа го решаваат државите на полето на остварување на координација за интензивирање на процесот за членство во НАТО и во ЕУ. Во Република Македонија, иако овој процес е координиран на највисоко ниво од страна на потпретседателот на Владата на Република Македонија, сепак се чини дека треба да се формира посебен ресор кој ќе биде единствено задолжен да ги насочува напорите и да создаде поволен амбиент за наше полноправно членство во евроатлантските структури. Се разбира дека таквото министерство за евроатлантски интеграции треба да биде добро екипирано во организациска и функционална смисла со што би било во улога на координатор на заедничките напори со другите министерства на патот кон целосното интегрирање на Република Македонија во евроатлантските структури.

(Рецензент: Проф. др Трајан Гоцевски)

Клучни зборови: *Евроатлантска интеграција, координација, ефикасност*

Литература

1. Гоцевски Т., *Современи тенденции во одбраната*, Македонска ризница, Куманово, 1997.
2. NATO Review, Summer-Autumn, 2000.
3. NATO in South East Europe: Enlargement by Stealth?, Martin A. Smith and Ken Aldred, May 2000.
4. NATO-Handbook: Office of information and Press, Brussels, 1998.
5. NATO'S SIXTEEN NATIONS, special issue 2/1998, ZEU-50 YEARS OF EUROPEAN SECURITY, Jules Perel's Publishing Co, Netherlands, 1998.
6. NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, 1110 Brussels, Belgium, 2001.
7. THE NATO HANDBOOK, 50th Anniversary Edition, Office of Information and Press, NATO-1110 Brussels, Belgium, 1998.
8. The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington, NATO Office of Information and Press, May 2000.
9. Web site: <http://www.nato.int>
10. Одлука за формирање комитет за евроатлантски интеграции („Службен весник на РМ“ бр. 62/97)

SUMMARY

Oliver BAKRESKI

THE REPUBLIC OF MACEDONIA TOWARDS ITS FULL NATO MEMBERSHIP AND THE REALISED COORDINATION AT NATIONAL LEVEL

The efficiency of the stated goals in large extent affects the success of the Republic of Macedonia for advancement towards the Euro-Atlantic structures. Such determination demands coordination of standpoints of all relevant factors which would accelerate our membership into these structures as our final strategic aim.

Thus, the road to full association into the Euro-Atlantic structures means longer period of time necessary to fulfill the demands for association. That road of structural changes is full of turbulent processes in all segments of the strategic concept of the state.

From that reason, the author presents a view of a current process and directs the endeavours towards the new challenges which are a must for all of us and concerns the opportunity for the Republic of Macedonia to begin the talks for membership to the Alliance very quickly.

Key words: Euro-Atlantic integrations, coordination, efficiency.